

DOMOVINA.

Tečaj
Vredništvo
na Travniki št. 277. A. nadstr. (opis...)

za domače, slovenske in občne potrebe.

V Gorici, v petek 28. februarja 1868.

...v Gorici, na papežnico.

Rim ali smrt, je Garibaldijev geslo; Rim nadramo imeti, trdijo tudi zurnejši državniki, izborniki in politikarji v Italiji; Rim mora pasti razlega se od vseh mnogovrstnih prekucnijskih strank po svetu.

Misel ta in želja je že stara, predznost pa, na katero se razglada, je sad drevosa, tudi že davno vsajenega, ki je pa še to v našem veku prvi dozorel. Iz Rima pa se razločno odmeva: Ne hote ga umeti, in da so to bnaede, urosničijo, namajo porok glas, kakavno zdaj vso Evropo, vseh katoliški svet vzbuja in drambo.

Rim za Rim? Nekaj let že čuti se noko nepravilno versko-cerkveno gibanje. Letos pa se povsod, tako navdušenosti za Rim, za čast in neodvisnost poveljarja sv. Cerkve vnela, da, če pojde to tako naprej, boho kmalu tam, kjer naši predniki o časi krizanskih vojak.

Veliko let je že, kar so pobira slonar sv. Petra, toda iz prva je na to malokdo pazil in danes danas danu-jejo katoličani za sv. Petra stol že-krit. Od vseh brogov*), koder sveti solnce sv. evangelija hitijo znavi v večno mesto, branit je, branit sv. Očeta in prestol.

Njihov zoper nove paradu suvravnih čet. All' mogočnej-še se in čudovikisti, ko Chassepot, ovi niso sta jeziki in pero. Ta dva maba je značil junakka sukntij, katoliški episkopat na čelu katoliških kridel, brozbrojnih ka-toličanskih družtev. Pastirski listi in adrese katoliških družtev, protestujejo energično zoper vsakršno posilje-nje sv. Očeta in svet mlade intelligencije katoliške, dija-ki, se pomenljivo oglašajo, in, kar so sprožili bili aka-demikarji v Monasteru, temu pritrjujejo vsi dijaki v Paderbornu, Hildesheimu, Vratislayi, Mouakovem, Pri-boru (Freiburgu), v Inspruku, itd. Dunajsko društvo sv. Miklaela tase od dne do dne in že so mu tudi na našem slovanskem jugu, na Krku (Veglia) podružnica snuje. Kaj pa še le na Francozkem! Ali, tudi v so-vražnikovem taboru ne mirujejo. Vsak dan bolj srdito se zaganjajo v Petrovo skalo, žalostne podobe vitezi pod poveljstvom raznobarvne strasti, hudobije, pre-kanjenosti, ali nevednosti. In med to bolj, zunanjo borbo se delajo na tihem priprave za naj važnejše de-lo našega in gotovo mnogih preteklih in prihodnjih stoletji—za občen cerkveni zbor. Da, čas poslednjih, določivnih verskih in cerkvenih bitev se bliža! — Več o tem o drugi priliki.

Dopisi.

16. t. m. se je s primerno svečanostjo odprla no-va čitalnica v Krki iparskem. Dr. Lavrič je imel o tej priiliki sledeči govor: Slavenski moze! Zadnja leta, posebno preteklo leto smo veliko si-lešali govoriti o svobodi (srajnosti). Dobili smo pravijo, prav svobodno nastavo, in obečali so nam naši državni poslanci in sedanja vlada novih svobodnih postav, v kte-remi hočejo v življenje vpeljati prenarajeno ustavo ali konstitucijo. Prav potrebno je tedaj, da vsak razum, pomen-te besede (svoboda), zlasti, ker zgodovina kaže, da je svoboda za resni izvirnik, moške delatnosti, državne srečo in slave; da je pa kriva raba svobode strašna prika-zdn v življenju. Uloveštva in togo ino rolozgoditvobode. Kaj je tedaj svoboda? Ali je res, da so njeni na-sledki tako koristni, in da je kriva raba svobode tako škodljiva? Beseda svoboda je izpeljana iz dveh besedi: svoj oči, tedaj je slovenska, prav domača beseda, in koro-nirna že kaže, kdo da je svoboda. Tisti namreč, kdor je svoj, sui juris, neodvisen od drugih v svojem mišljenju in v svojih dejanjih. Ali z drugimi besedami tisti, kateri svoja opravila sam o-pravljajo. Tako posamični človek, ki je polnoleten, ta-ko občina, ktera skrbi za svoje blagostanje. Občinarji pa opravljajo občinska opravila sami tako, da izvolijo pooblaščenca; kakor pri nas starešine in župane. Rav-no tako je pri narodih. Narodi imajo tedaj svoja opravi-la sami opravljati, ali pa opravljati jih morajo vladarji, pri nas cesar z ljudstvom, oziroma, z ljudskimi

Politiški ogled.

Se veči hrup kot zastran potnih listov, ki so jih od avstrijske policije dobili kralju Jurju V. zvesti Ha-noverci, je nastal vsled tiste kraljeve napitnice, ktero

...lahaja vsak petek. Vella pa polti polilina, na gale leto 3 gold., na polleta 1 gold, 60 s., na cetri leta 80 s. Kdor sam po-je po-tija, plača za vsa leta samo 2 g. 50 s. na 1 g. 30 s. na četiri 1:70 s. Nerečilo, pisma in reklamacije, naj se pošiljajo vredilju. Posamični listi se prodajajo v Gorici v bukvarnici K. Schar-Jevi na Travniki. ...

...je D. v. v poslednjem listu omenila. Praska vlada je zdelo razkazena in val izgovori id vha pejkemla drz. kano. Barona Bensta je ne morejo za dobro pokroni.

V južno-vzhodnem kotu Evrope se klopčijo budno mota. Francoski in za njimi dunajski časniki sportočajo, da se zbirajo na tlebi turške, Bulgarije četa srbako va-luskih pristvojlcev, nekako tisko kakor uti dno na Rimskem Garibaldiveci, trdijo celo, da so že na Bulgar-ske vdili; srbaka in moldo-valaska vlada pa to določno tajilo. Govorilo se je tudi, da se bi moji moldavski ru-ska armada zbiraj, ruski časniki trdijo, da to ni ros. Taka nasprotija trjenja in zagotavljanja utegnejo biti prvo lastovke slišno vojske.

...iz Celovca pišejo „Novica“: Takajšnji nem-ški časnik „Carinthia“, kateri obdeluje zemljepisno, zgodovinsko, lepo in naruroznanstveno polje bo izhajal vrtilhodnje po sklepu občnega zbora koroske zgado-vinske družbe z dostavkom „Katholisches Blätter aus Kärnten“, vredlovan po gospodu Andreji Einspieler-a. Prečastiti gosp. kanonik dekan iparski, Jure Gra-brijan, kateri se je mora lani po volitvah na delelni zbor vsled grdiš denunciacij, odpovedati nadzorništva ljudskih šol, je zdaj sijujo opravičen. Ministerstvu za nauke in bogočastje mu je po dogovoru s Mečelnim predsedništom in škofijstvom ljubljanskim s posebnim menstnim pismom nadzorništvo zapet izročilo. Zane gla-taje tedaj pravica Gospodu dekanu k tej slavni zamgi sprisrčeno častitamo!

Prav potrebno je tedaj, da vsak razum, pomen-te besede (svoboda), zlasti, ker zgodovina kaže, da je svoboda za resni izvirnik, moške delatnosti, državne srečo in slave; da je pa kriva raba svobode strašna prika-zdn v življenju. Uloveštva in togo ino rolozgoditvobode. Kaj je tedaj svoboda? Ali je res, da so njeni na-sledki tako koristni, in da je kriva raba svobode tako škodljiva? Beseda svoboda je izpeljana iz dveh besedi: svoj oči, tedaj je slovenska, prav domača beseda, in koro-nirna že kaže, kdo da je svoboda.

Tisti namreč, kdor je svoj, sui juris, neodvisen od drugih v svojem mišljenju in v svojih dejanjih. Ali z drugimi besedami tisti, kateri svoja opravila sam o-pravljajo. Tako posamični človek, ki je polnoleten, ta-ko občina, ktera skrbi za svoje blagostanje. Občinarji pa opravljajo občinska opravila sami tako, da izvolijo pooblaščenca; kakor pri nas starešine in župane. Rav-no tako je pri narodih. Narodi imajo tedaj svoja opravi-la sami opravljati, ali pa opravljati jih morajo vladarji, pri nas cesar z ljudstvom, oziroma, z ljudskimi

*) Norvegija n. pr. ne šteje ko 12000 katoličanov in vendar so jih je napravila 147 v Rim, da stopijo kot prostovoljci v papežovo ar-mado. Na Nemškem so spino na Badenskem katoličanom brani, iti sv. Očetu na pomoč. Pri nas v Avstriji je sicer prepovedano prostovolj-cev nabirati; če je pa kdo svojim dolžnostim doma zadošil, sme pod postavnimi pogoji lahko iti, kamor ga vleče srce.

*) Popisa začetu beseda nismo mogli vzeti v „Dom“ zato, ker nam je došel še le sinoči. Prihodnji posnamemo kaj iz njega, kar se nam bo zdelo primerno.

poslanci vred, ki so namestniki, pooblastenci narodu. Nar važnejša javna državna opravila so: postavo-dajanje, postavoizpeljevanje in skrb za občno varnost. In kdor se po svoji volji, pa po zdravem umu ravna in dela po takošnih postavah, ta bi bil svoboden, bodisi posamen človek, bodisi občina ali ves narod. —

Če se ravna človek po zdravi pameti in po mo-drih takih postavah, gotovo je, da je svoboda koristna; kajti vsi ljudje želijo lastnega in občnega blagostanja; velika večina se rada trudi in dela, samo da se sme na desno in levo obračati, kakor vsak misli, da bo v prid.

Ravno tako je pri narodih; narodi oživijo, ter po-kažejo poprej neznano delavnost in poprej neznano le-pe lastnosti, če smejo sami premišljevatii svoje zadeve in če smejo sami ali pa z vladarjem vred ouločiti svo-jo osodo; ker je vsakemu pametnemu posamnemu ali moralnemu bitju mar za lastno in občno blagostanje. —

Če so pa postavo neprimerne okolščinam, tedaj nemodra; ali pa, če posamni človek, občina ali narod kriyo rabi pravico, vesti se po svoji volji; če gospo-darijo celó viharne strasti namesti zdravega, mirnega, treznega uma; po tem vsak lahko vidi, da bo tako rav-nanje napačno, strastno in tedaj velika nesreča, in to-liko večja bo, ker je človek, občina ali narod sam za-bredel v propad.

Zgodovina nam kaže veliko lepili zgledey, koliko da zamorejo svobodni ljudje in narodi; ona nam kaže pa strašnih dogodkov, če se je krivo rabila svoboda. Nar strašnejši zgledi so nam nekteri prigodki o prvi francoski prekuciji.

Kdor je bral zgodovino, mora to potrditi. Te in tako lepe reči nas uči zgodovina; berimo jo tedaj, čitajmo občno povestnico, ki jo je spisal slayni naš rajn-ki rojak Vertovec v slovenskem jeziku. Čitajmo tudi Trdina—vo zgodovino naroda slovenskega, da bodedo zvedeli, od kod da so prišli naši prededje, kaj so de-lali v raznih stoletjih, ali so bili svobodni ali ne, so li pametno ali krivo rabili svobodo, in kakšna da je bila osoda njihova.

Zgodovina nam potrduje tudi, da je res, kar sem po teoriji izpeljeval: da svoboda z ozirom na vse reče-no nič drugega ni, ko samodelavnost po zdravem umu med mejami, ki so jih postavili modri zakoni, ki si jih je dalo ljudstvo samo, ali pa ki jih je dal vladar, pri nas cesar z ljudstvom, oziroma, z ljudskimi poslan-ci vred.

Slovinci! Vse naše čitavnice slovenske so se rodile po ravno tem vodilu, in tudi vaša *Križka*.

Sami ste sklenili, da jo hočete osnovati, sami ste družbi postavili namen; treba je tedaj le, da boste neu-trudljivo izpeljevali lep ta namen, kakor se spodobi možakom in svobodnim državljanom. Opešati bi bilo nemoško, in ker gre za narod, tudi nečastno. Vaš kraj je bil nekda, kakor še vidimo, trdnjava, to naj bode tudi zdaj, pa v duševnem, v narodnem zmislü naj bode trdnjava narodnemu duhu in Sloveniji!

Nadjaje se tako samodelavnosti Vaše, kličem: *Ži-vila nova čitalnica Križka!*

Iz Vertofje 20. sveč. V imenu vseh udov na-še čitalnice zahvalujem se tukaj prisrčno častitim gos-podom bogoslovcem goriškim za knjige, ktere so bla-govolili darovati naši čitalnici. Naj večo zahvalo pa za 16 zvezkov „Novic“, ktere naj bi naši čitavničarji pridno prebirali, in nauke vsvojo korist obračali. Zahvalnjemo se tudi še posebno gosp. Baštjančiču v Gorici, in pa našemu proč. gospodu vikarju, ki sta lepo številu knjig čitalnici darovala. Lepa hvala vsem! *Jože Gorjanov.*

V Vrtojbi 24. svečana. © Včeraj 23. t. m. smo volili naši novi čitalnici odbor. Predsednik je g. *Francs Maras*, tajnik g. *Ivan Boštjančič*; podpredsednik *Jožef Arčon*, denarničar *Jožef Lejon*; odborniki *Francs Podbršič*, *Francs Ferletič* in *Janez Soban*. *Jožef Pavlin*, *Blaž Zavavlav* in *Janez Jarec* bodo pregledovali čitalnične račune.

Imeli smo po volitvi krasen večer: Dobro vbrano petje je vnelo mlada, ogrevalo stara srca.

Kam da čitalnica meri, razvidel je lahko vsak iz raznih govorov.—Namen jej je: omika prostega ljud-stva v maternem jeziku.

Nabrežina 25. februarja. N. Pretekli tedén je obiskal prečast. gosp. kan. dekan *Jan. Budal* kot viši šolski nadgleda tukajšnje šolo in še druge na Krasu. To nas je jako razveselilo. Ljubeznjivo je izpraševal prečast. gospod mladino iz kršanskega nauka in dru-gih predmetov; odgovarjala je prav dobro, tako da se je blagemu gospodu zadovoljnost na obrazu brala.— Očitno je učence pohvalil in opominjal, naj bi pridno v šolo hodili, ter vedli se lepo in kršansko. Slednjič je marljivejše v spomin svoje nazočnosti obdaril z lepimi bukvicami „Krmilo proti nebésom.“ Bog živi še veliko let tako goreče podpiravce naših slovenskih šol! — Ve-sel se je sicer blagi gospod od nas poslovil, ali nas se je po njegovem odhoda neka otožnost nehote pola-stila, ker nam je na misel prihajalo, da nas je ljubez-njivi gospod znabiti zadnjikrat kot šolski ogleđa obis-ka!; kajti bolj in bolj se čuje glas, da se po novi postavi sedanjí šolski ogleđe odpravijo in da se namesti njih deželno, okrajno in občinsko šolsko svetovalstvo ustanovi!!!

Iz *Sestjane* so začeli uni teden parobrodi celo rajdo ladlj s kamnjem za soboj poleg našega brega proti Trstu tirati, kakor je znano za ondotno barkostajo. Znamenito pri omenjenih barkah je to, da so tako na-pravljene, da se iz njih lahko cela teža kamnja na eu-krat v morje usuje. Veliko veliko ljudi hodi iz rado-vednosti gledat to občudovanja vredno napravo.—

Tržaški magistrat je vsem posestnikom v okolici goreče priporočil, da bi skrbno trebili drevesa gosencih mešičev, iz katerih so se že požrešne gosenice iz-logle. Pa tudi po naših županijah na Krasu bi bil po-treben tak ukaz, ker je tudi v naših krajih veliko to požrešne golazni. — Posebno naj bi se pazilo na to, da bi se ptiči, ki od črvičev žive, jeseni ne lovili, kakor je bila dozda navada.— Naj bi tudi starši, šolski uč-niki in tudi duhovni mladino skrbno in resno opomi-njali, da bi spomladi iz lahkomyseelnosti ali trdosrčnosti ptičjih gujezd ne raztrgovala, jaje ne pobijala, in nedul-žnih ptičev ne zatirala. Naj bi pač pomislila, da črvo-jedni ptiči so naši veliki dobrotniki. Bodimo torej pro-ti njim hvaležni in ne neusmiljeni!

V Kanalu 25. februarja. Pod mojim dopisom od 22. januarja t. l. v 5. listu „Domovine“ je slavno vredništvo opomnilo, da so odprti predali njeni tudi dru-gim, ki bi bili druge misli o reči, ki se je v onem do-pisu obravnavala.

Pričakoval sem dan na dan nasprotnega odgovo-ra od kake strani, ker vsaka glava ima svojo pamet; ali tako neuljudnega, kakor ga je prinesla zadnja „Do-movina“ (l. 8.) iz *Kanalskih hribov*, nisem se nadjal.

Da je prišel ta dopis iz rok tistega župana, kte-rega sem v svojem dopisu včipnil, to se dobro ve; po domače pravijo: „kogar srbi, popraska se“; da ga pa ni sam sostavil, ampak nekdo drugi, to je gotovo,

Naj je pa omenjeni sostavok pisal, kdor hoče, to je vse eno, za zdaj trdim, da je bil moj dopis resničen, ter opomnim, da ne bom nič dokazoval, dokler dopi-snik iz *kanalskih hribov* svojega imena v „Domovini“ ne naznani, da bom vedel s kom imam opraviti, ker „ako bi odgovarjal abotniku po njegovi neumnosti, bil bi mu jaz enak“. (Buk. preg. 26. 4.)

Da me bo pa ne le „Domovina“, temuč celi svet poznal, kdo da sem, in da ne bo mislil moj nasprotnik, da mi je njegov dopis perutnice odrezal, povem mu, da sem tajnik kanalske županije, da to službo že osmo leto pošteno in v zadovoljnost mojih predpostavljenih opravljam, da zatorej čelo lahko visoko nosim in da se imenujem.

Feliks Vittori.

Zdaj pa le na posel! *)

Iz Rensč, na Pepelnico, 26. svečana. Pretekli četrtek 20. t. m. ob 4 popoldne smo k večnemu počitku spremlili visokorod. gosp. grofa *Antona Strassoldo-a*,

*) Vredništvo je nepristrano, drži se načela: Treba slišati dva zvana. Osebnosti pa, preočitnih osebnih zabavljic ne mora trpeti. Ka-kor smo v dopisu iz *Kan. hribov* vse, kar je bilo preočisto in preoseb-no izpustili, tako smo tudi v tem dopisu en enak stavek prečrtali. In tega naj bi čč. dopisniki spoznali, da ja „Domovini“ le za reč samo na sebi mar, za osebe pa to toliko, kolikor se od reči ločiti ne dajo — Časnik mora biti občinstvu šola! — Kar se tiče predmeta je polemike, glej dopis „Male županije“.

kterega so iz Gorice v svoje pokopališče som pripeljali; spremljal ga je od mesta do tū prečast. g. kanonik Tuni, fajmošter in dekan prvostolne cerkve.

Sešlo se je bilo k pogrebu ljudi, da jih je bilo farno pokopališče vse polno. Med vsemi pričujočimi pa ni bilo enega, da bi se mu solze ne bile vdrle, ko so naš v. č. g. fajmošter Pečenko v kratkem pa krepkem grobnem govoru opomnil lepe krš. čednosti, dobra dela rajnega, posebno pa zasluge in dobroto, ktere je občini skazoval kakor župan skoz 17 let.

Niso se bili še dobro utolažili ti žalostni občutki, ko že spet velika nesreča novo žalost rodi. Preteklo nedeljo, 23. t. m. pozno zvečer se peljejo trije tukajšnji mladi prijatli iz Gorice, kamor so bili šli umetne jezdice gledat, kar v Volčji Dragi se utrga veriga pri vozu, konj se splaši in mladenčič prestrašeni z voza poskakajo; ali eden tako nesrečno skoči, da pade na glavo in si sence probije ter v bližno hišo prenesen že čez 29 ur, 25 t. m. zjutraj svoje mlado življenje izdihne. — Jožef Faganelj mu je imé; bilje edini otrok tukajšnega grofovega oskrbnika, še le 20 let star, lep, visoko zrased mladenč, za učitelja izšolan, lepega vedenja, blagega srca, prijazen; v cerkvi je ljudi s svojim prijetnim glasom k pobožnosti, zunaj cerkve prepevaje lepe slovenske pesme k ljubezni do svojega naroda navduševal. Ni čuda tedaj, da ga je umirajočega obilo ljudi obiskovalo, mrtvega pa so takoobžalovali; da je bilo sicer navadno pustno norenje letos pri nas čisto zastalo!

Zakopan bo danes v Šempasu, kjer imajo prožalostni njegovi stariši hišo in nekaj zemlje. — Strašna pepelnica! ko mladenč molčé in djanski potrjuje besede, ktere je sv. Cerkev danes govorila: „Pomisli, človek, da si prah itd.“ Vsem prijatlom, sošolcem in znancem bodi rajni priporočen, da se njegovo dušo v molitvah spominjajo!! Večni mu mir in pokoj!

Domači novičar.

Ministerstvo za kupčijstvo je potrdilo izvolitev *Hekt. vit. Ritter-ja Zahonskega* za predsednika, in *Andreja Pavletič-a* za podpredsednika kupčijske in obrtnijske zbornice goriške.

Sporočá se „Domovini“, da je psv. cesar po nasvetu ministerstvenega svetovavstva od 9. t. m. sklenil, da se ima *Rudolfova železnica* skoz in skoz po *avstrijskih tleh* do morja poljati. — Po tem takem se nam Potablja ni več bati; šlo bi zdaj samo za to, ali se potrdi naša Sočka ali kranjska črta (iz Beluka na kranjsko goro, Ljubljano in dalje). To menda preudarja zdaj v narodnogospodarstvenom odboru državnega zbora dunajskega odsek sestavljen iz tržaškega poslanca *Conti-a*, kranjskega poslanca *Kluda* in posl. *Wickhofa*.

Letošnji *pastirski list* našega prevzv. kneza nadškofa *Andreja* opominja verne, naj bi skrbeli za svoje zveličanje, za ktero prizadevanje je 40danski post nar pripravnejši čas. Da bo to duševno delovanje vspeh imelo, treba preiskovati samega sebe. Kristjan pa ni sam na svetu, on je ud sv. Cerkve, torej mu mora biti mar tudi za druge, zlasti če trpé. Razlaga na dalje, zakaj in od kod to, da se cerkev vojskovati mora, od koder njeno imé „vojskovavna“. Potem prestopa na dotično papeževo okrožno pismo od 17. okt., v katerem govorijo sv. Oče o preganjanji cerkve sploh in sosebno v Italiji in na rusovskem Poljskem. Tridnevniča z odpustki v papeževem listu zapovedana se bo obhajala v naši nadškofji v štiridesdanskem postu, kedar cerkveni predniki za primerao spoznajo.

Preteklo nedeljo in na pepelnico popoldne je bilo *pol Gorice na Rojicah*. *G. Cinielli*, ki ima svoje jezdarije tik mestnega vrta, je napravil za omenjena dneva posebno jezdišče na Rojicah; zato je drlo vse doli. *Cinielli* je častni umetni jezdec kralja italijanskega in ima čez 60 krasnih konj.

Prošnjo meščanav (s 300 podpisi), da bi vlada novoimenovanega apel. svetovavca *Al. dr. Visini a* še na dalje za župana tukaj *pustila*, je podprlo starešinstvo z *enoglasnim* sklepom, da se pošlje adresa na ministerstvo.

Umrla sta 13. t. m. *Andrej Bone*, vikar v lašk. Št. Lovrencu; 22. t. m. *Štef Breščak*, zač. kural na Lokvah.

Male županije.

Iz Tominskih gor.

Dopis iz *Kanala* od 22. pr. m. v 5. l. „Domovino“ je zbudil v naših krajih splošno, pravično nevoljo. Kmalu so se razodevale želje, da bi kdo v tistem sastavku razloženo mnenje ovrge in dopisnika zavrnil. Mislili smo, da se bo že kje kako spretno pero tega lotilo. Ker pa dosedaj še nikdo glasu zoper njega povzdignil ni, ne morem se zdržati, da ne bi jez v mnogih imenu o tej reči kaj spregovoril, da se ne bo de mislilo, da se, ker molčimo, z onim sastavkom vjemamo.

Velike županije bi koristile le kraju, kjer bi veliki župan, njegov tajnik in drugi uradniki svoj sedež imeli; in ker bi oni brž ko ne le v trgih stanovali, koristile bi velike županije samo trgov. Molčim o tem, da bi se lepi stotaki, ki bi jih služabniki velike županije dobivali, le v žepo tržanov stekali in jih v tisti primeri bogatili, za kolikor bi oddaljeno županije oboževalo. Kajti naj večje bogastvo, naj čiljša in čvrstejša moč, mora s časom opešati, ako le iz sebo in od sebo daja, prejema pa nič. In to velja kolikor toliko v našem primeru.

Samo to prosim, da bi se nekoliko proučarilo, pa resao preudarilo, kar smo dosedaj skusili.

Znanih mi je veliko takih krajov, kjer so morali več let neusmiljeno prisiljeni po 2, 3, 4 ure daleč k županstvu hoditi (zglede bi morebiti ne bili vsem po volji) tlako delat in povrh še v svojo že tako velo mošnjo globoko segati — za take stvari, ktere tlačencem in plačevavcem nikdar nar manjšega dobička donasale niso in tudi ne bodo, ampak le tistemu kraju (trgu), ker je bilo tisti čas županstvo. Če so pa oddaljeno podružne občine kaj malega pomoči potrebovale in za-njo prosile, odbili so jo jim sirovo, rekoč: Ako hočete kaj imeti, storite si sami; mi nimamo pri vas nič opraviti. Lopa ti ljubezen! potem ko smo na tisuče goldinarjev za njih kraj z veliko težavo potrosili, niso nam hoteli pomagati še s soldom no. To so večletni, z našimi žulji ukupljeni dokazi, to grenke pa podučno skušnjo naše. Zato sklepam: Kdor hoče velike županije vpeljati, želi spraviti nas zopet v prejšnje, za nas žalostne okolnosti. Veliko nas ne zna še svojega imena zapisati, vendar smo si vsi te za nas žalostne razmere dobro za nšesa zapisali, pa tudi srčno hrepeneli, rošeni biti iz takih ljubeznjivih rok. In da bi videli izpolnjeno svojo željo, obrnili smo se s prošnjo do deželnega zbora, kteri nam je — spoznavši, da je naše zahtevanje pravično — dovolil, da smo se ločili. Kaj pa niso počenjali takratni načelniki nekkih županij, da bi nam ločitev zabranili, ne morem popisati, ker se mi roka trese pravičnega srda. Komaj smo pa postavno ločeni, že iščejo kake sence vzroka, da bi nas zopet ljubeznjivo v svoje naročje sprejeli, ker velike županije zahtevajo. Nimato dobička — pravi dopisnik kanal-ski — torej bi škodo imeli od velike županije? Prevaril se je dopisnik v tem. Ptiček, ki enkrat iz kletke uide, da se težko vjeti. To so dokazali vsi oddaljeni županji, ker niso za veliko ondašnje županije glasovali. — Še to naj omenim: Kedar smo pri županstvu kaj opraviti imeli, morali smo po 2, 3, 4 ure hoda daleč iti, colidan zamuditi; doma smo delo zanemrjali, in, ker od zraka nihče živeti ne more, bilo je treba še dnar za hrano izdajati. Ker pa ima skoraj vsak občinar leto in dan pri županstvu kaj opraviti, lahko vsak sam preračuni, koliko to na leto znese, in čudil se bo ogromnemu znesku, ki je bil brez potrebe zavržen. Na to pa menda dopisnik še mislil ni. In zdaj, ko imamo županije doma, in vse tako lahko lepo, brez stroškov opravljamo, — zdaj nam hočete vse to podreti? Bog tega ne daj, in vlada naj bi tega nikdar ne dopustila, še manj pa na to silila.

Še en sem spadajoč zglede naj navedem; pripovedoval mi ga je zanesljiv mož. Sedel sem — pravi — v gostivnici pri F. v Gorici, v sobi pri tleh na desni strani, kar pridejo nekteri slovenski gospodje noter, sedejo, ter menijo se — po nemški in laški se ve da — ravno o volitvi, ki je bila prejšnji dan v **, od koder so bili. Med drugim reče eden: „Ali smo jih napeljali — neumne kmetače, da smo jih zapustili, in za-nje ne glasovali! Da smo jih na našo stran dobili, ljubili smo

jim, da homo tudi mi za nje glasovali, pa ko smo mi svoj namen dosegli, kaj pa potem? (Konec prih.)

O zastavljavnicah in hranilnici goriski.

Optorobate zastavljavnice in hranilnice ena tistih naprav, ki so smotno najvažnejšim napravam naše dežele pristevati. One niste samo za tiste, ki si prizadevajo svoje prihranjene gotovine le obraniti, temuč jih tudi množiti; tudi niste le za take, ki si iščejo izposoditi v denarskih zadevah denarja, bodisi na hiše, zemljo, obligacije, obleko ali druge take reči; pravi materije posebno tistim, ki jim je nemogoče, si kaj prillastiti, ali jim za denar kaj v zastavo izročiti. One jim dajejo namreč hruba, obleko; one jih rešite mnogokrat tudi pogin. Kako to? S tim, da jim darujete vsako leto štiri petinke svojega čistega dobička (dobička). Ne mislite tedaj da bom nadležen takim bralcem, katerim je prid naših dočelanov pri arcu, s tim da jimem zopet o gospodarstvu teh blagih naprav nekoliko v "Dom" priobčevati, in sicer glede na preteklo leto 1867.

Najdemo prvo vseh dohodkov 131.644 gl. 77 1/2 kr. vseh stroškov 125.876 gl. 45 "

in ostale gotovine 8.769 gl. 32 1/2 "

Skoz celo leto se je v zastavljavnici na 27.550 zastav nekaj čez 50 tisuč (stavent) gold, posodilo, od poprejšnega leta je bilo se na zastave posojenega ostalo nekaj čez 70 tisuč gl. Zastavljavnica je imela tedaj leta 1867 na zastavljene reči skupaj v srebru posojenega še čez 120 tisuč gold, in rešenih zastav je bilo le malo več kot za 44 tisuč gl. po tem takem je ostalo konec leta 1867 na zastave posojenih skupaj se nekaj več kot 75 tisuč gl. v srebru. Od poprejšnega leta je v hranilnici ostalo naloženega denarja malo več kot 73 stavent gold; med letom 1867 so bili ljudje na novo več ko 43 tisuč naložili, in denarja vzdignjenega le samih 14 tisuč gold; ostajalo je tedaj konec leta 1867 se naloženega več kot 102 tisuč gold.

Koliko pa tega skupnega kapitala in dotičnih obresti konec leta 1867 na ene ali druge bukvice spada, kaže naanko izkaz, ki je posnetku računa pridjan.

Vidi se tu, koliko več da so ljudje leta 1867 denarja v hranilnici na obresti naložili in koliko da je bilo nazaj tirjanega.

Ali mar ni vse to živ dokaz velicega zaupanja pri ljudstvu do hranilnice? Lahko pa tudi vsak vgané, kje da je bilo prej to zaupanje.

Prigospodarilo se je v tem letu skupaj 4000 gl. 92 1/2 kr., od kterih se je 800 gl. 20 1/2 kr. glavnemu kapitalu pristelo 3200 gl. 72 pa razpada za uboge naše dežele.

Od tega dobička je ostajalo tudi od poprejšnega leta še 3026 gl. 76 1/2 kr.; in ker je bilo leta 1867 samih 940 gl. ubogim izplačanih, ostalo je konec leta 1867 v enak namen še 5287 gl. 48 1/2 kr.

V hranilnici naloženih kapitalov je bilo razposojenih med letom 1867 in sicer: privatnikom na hiše in zemljišča več kot 16 tisuč gold, in na obligacije 1790 gl.; za 27 stavent gold, se je pa nakupilo obligacij goriskega zemljiščno-odveznega zaloga.

Premoženje celega gospodarstva teh dveh naprav je znašalo konec preteklega leta še čez 181 tisuč gold, od kterih spada blizo 70 tisuč gold, na njih lastno premoženje.

Poglejmo še kakšno je bilo gospodarstvo prete-

klega leta ter primerimo ga gospodarstvu poprejšnjih let.

Po računih leta 1864 je znašala končna lastnina teh dveh naprav le malo čez 60 tisuč gl. konec preteklega leta 1867 pa že blizo 70 tisuč gold. Ta stan lastnega premoženja se je tedaj pomnožil v zadnjih treh letih za malo manj kot celih 7 tisuč goldinarjev, in to ni malo na nobeno stran, ako pomislimo, da se je mnogo dobička v teh treh letih moralo porabiti za napravo novega polistva in za popravo starega. Tudi se ne sme zabiti, da se le pet del letnega dobička prištevajo glavnemu kapitalu, in da ostali štiri deli pridejo ubožim v korist. Koliko so pa znašali ti deli za uboge v teh letih? Mora zdaj vsakdo radovedno prazati.

Vsega skupaj je prišlo ubožim v korist blizo 9 tisuč in 5 sto goldinarjev, in sicer je bilo za preteklo leto 1867 že poprej omenjeno, za leto 1866 je bilo v ta namen razručenjenih 4028 gl. 33 1/2 kr., 1866 gl. 65 kr. pa za leto 1865. Leta 1864, ko je prvi račun beli dan zagledal, se je za uboge se le samih 442 gl. 78 gospodarilo.

Razvidi se iz tega, da znaša celi celi dobiček v teh štirih zadnjih letih okoli 13 tisuč goldinarjev. Ali ni mar to živa priča pravega in umnega gospodarstva!

Kdor pa želi o poprejšnem gospodarstvu kaj glisati in sploh o teh dveh napravah kaj bolj natančne-ga zvedeti, najde to v našem poprejšnem listu "Umpeju Gospodarji".

Ne ho od več in mislim še celo temu ali unemu s tim ustreci, ako ob kratkem ponovim nekaj tega, kar je že 15. list lanske "Domovine" priobčil. Komur namreč zastavljavnica denarja posodi, proti kaki zastavi, bodi si v obleki, lišnem orodju, zlatini itd. izplača se ta denar zastavniku edino le v srebru, in izroči se mu namesti pobotnice za zastavljeno reč listek, za kterega se morata na plačati dva krajcarja novega denarja. Tak listek obnega bodnik za zastavnika v slovenskem in tškem jeziku.

Upnik pa, ki v hranilnici denar na obresti naloži, dobi namesti listeka bukvice za 12 kr. On najde v teh bukvicah med drugim tudi to: koliko obresti da mu gre za dotični kapital; ako jih gre čez pol leta vdigniti; ako jih pa ne gre tirjati; kako da se mu potem v prid štejejo, in sicer v kakšni višini.

Hranilnica sprejema in izplačuje sreberni denar v srebru, papirnatega pa v papirju in nalaga potem tak denar v zastavljavnici na zastave in ga tudi posojuje pridnim gospodarjem na hiše in zemljišča, kakor tudi na zastavljene obligacije novega doboženega denarja.

Kdor si na tak vižo denarja izposodi, plača obresti po 6 gold, od sto.

Podbrežan.

Imen listek izročil najden v vseh naših hišah.

Umrli v Gorici.

- od 14. do 26. febr. t. m. 14. Marija Golc, 58 l., dnarja, žena, za plućnico; 15. Katarina Tomšič, 65 l., italca vdova, za prsno vodenico; 16. Frančiška Krajnc, 63 l., mlinska otrok, za čovani; Anton Primožič, 48 l., mlinska otrok, za sušico; 17. Jožef Gyra, 3 d., krčmarja otrok, za bovsarjfo; 18. Anton grof Strassoldo, 74 l., velik posestnik, za starostjo; Jožef Kuhn, 5 d., kupca dvoček za slabostjo; 21. Marija Štanta, 83 l., uradnika žena, za starostjo; 22. Friderik Klisch, 1 d., opravilnik, otrok, pred česom roj; Terezija Plazeriano, 73 l., mlinska vdova, za mrtuodom; Katarina Mamula, 77 l., mešarja vdova, za starostjo; Katarina Mikulič, 6 m., dešnjara otrok, za sušico; 25. Jožef Bufollo, 60 l., cerkovnik, za plućno mrtuodom; 25. Gustav Peller, 49 l., spodnje avstrijski deželni denarničar, za plućno vodenico; 26. Anton Leonardič, 22 l., dninar, za plućno jetiko.

Borsni kurs na Dunaji 27. febr. Metaliques 58:85; narodno posojilo 66:40; London 116:80; adžjo srebra 114:50; cekini 6:59.

Loterijske številke. V Gradcu 26. t. m. 71, 35, 58, 82, 24.

Listnina G. B. R. v R. Podano prejet, kvartal. — Zastrah 661. vsa v redu, leti v pisanika pisk, pihji po-ufjo. — G. A. P. v M. Orugi pot posnamemo kaj.

*) To je četrti razglasejni račun.